

Paavo Cajander (Macbethin-suomennok-
sessaan), L. Onerva, Volter Kilpi. Van-
hin (ja toistaiseksi ainoa) esimerkki van-
han kirjasuomen sanakirjatyön kokoel-
missa on seuraava: »[Jumalan armon
kokenut ihminen] pihtäkän sitt aina yh-
den uuden Jumalisen elämäkerran ede-
säns, että taitais puhtast sydämmest sano.
Johannes Ev. Opetuslapsen cansa joca
jälken synnin catumuxen, porttoa joca
häändä sitt vielä cohtais portoin *vaateilla*,
wastais: Ego non sum ego. En minä enä
ole ihminen nijsä (pahoisa) haluisa cuin
ennein olin» (Laurentius Petri, Christili-
nen Saarna Huoruden Wältämisest, Tur-
ku 1656, s. Elb). Kivi, tällä tietoa *vaa-
teen* seuraava käyttäjä, on sijoittanut
tämän sanan »Alma»-näytelmänsä Cono-
nin suuhun: »Neitonen, mun aatoksein
ja askeleeni / Kasperia seuraavat nyt
samaa tietä; / Se on kunniamme *vaade*;
ei siis tilaa / Tinkimiseen, vaan on ede-
sämme retki» (KT III s. 343).

Sanakirjoista en ole *vaadetta* tavannut
ennen kuin Lönnrotilla: *vaade, vaateen*
'tvång, fordran, anspråk, uppfordran,
maning'; *kova v. työhön* = 'sträng maning
l. uppfordran till arbete'; *naida nuorena*
pitävi, viel' on v. vanhanaki. Viimeksi mai-
nittu sananlasku on toisinto jo Florinuk-
sen tuntemasta prototyypistä »Nuorna
naiman pitää — vaaditaan vanhanakin»,
ja se tuntuu viittaavan *vaade*-sanankän-
sankieliseen pohjaan. Sanakirjasäätiön
kokoelmiin sisältyykin Ala-Satakunnan
Metsämaalta 1899 merkitty esimerkki-
lause »Ei siihen niiv *vaaretta* ole». Tietoa
voisi epäillä teorioiduksi — *vaade* on
hakusanana myös kerääjän apuna ehkä
ollessa, samana vuonna ilmestyneessä
»Suomen kielen keräilysanastossa» — ,
ellei sitä vahvistaisi kokoelmiin v. 1934
tullut spontaani ja luontevan tuntuinen
tieto läheisestä naapurimurteesta, Siikai-
sista: »Kun kirjakielessä kysytään, että
oliko sinun pakko mennä sinne (esim.
pahantekoon), niin Siikaisissa kysytään,
että *oliko sun vaare mennäs sinne?*» Olisiko
tämä sana ennen kuulunut laajemmalti-
kin länsimurteisiin ja tullut Kivelle hänen

kotimurteestaan? Asiaa ei voitane enää
luotettavasti selvittää.

Kuinka sitten suhtautua *vaateen* uuteen
leviämiseen? Johdoltaan tämä sana ei ole
sen poikkeuksellisempi kuin tuttu *vaati-
mus*kaan; kaksitavuisista *i*-vartalolisista
verbeistä johtuneiden teonnimien ja teon
tuloksen tai kohteen nimien joukossa
on jonkin verran sekä *mus, mys* -loppuisia
(esim. *kärsimys, pyrkimys, sopimus, tutkimus*)
että *e*-loppuisia (esim. *hanke, tuke, rouhe,
tuike*). Lyhyys puhuu *vaateen* puolesta ja
muoti vetää samaanne; onko *vaade* siis
tulevaisuuden suomea? Ei kai tapahtuisi
varsinaista vahinkoa, vaikka niin kävisi.
Tätä nykyä *vaatimus* on kuitenkin vielä
yleiskielen normaalisana, *vaade* pikemmin
tyypillinen tehoste tai lyhyyteen pyrkivän
otsikkokielen apukeino kuin *vaatimuksen*
täysiveroinen vastine.

Terho Iikonen

Selkeyttävä partitiivin päätte näkyviin

Sanomalehtiotsikko ilmoitti taannoin:
»5 henkilöä puukottanut mielentilatut-
kimukseen». Yleisen käytännön mukai-
sesti otsikon lukee »viisi henkilöä puu-
kottanut — —», mikä tarkoittaisi sitä,
että puukottaminen on johtanut viiden
ihmisen kuolemaan. Uutisesta kuitenkin
ilmeni, ettei puukottaja sentään ollut
toiminut noin tuhoisasti. Otsikon asialli-
sesti oikea lukutapa olisikin: Viittä hen-
kilöä jne. Jos otsikon laatija olisi liittä-
nyt numeron perään sijapäätteen (*5:tä*),
lukija olisi välttynyt ajatuksen harhautu-
miselta.

Yleisohjeen mukaan numeron jälkeen
on merkittävä sijapäätte, milloin tarkoi-
tettu taivutusmuoto ei yhteydestä muuten
ilmene. Esim. ilmaus *5 henkilöllä* tai *5*
henkilöön ei kaipaakaan numeron perään pää-
tettä, koska taivutus näkyy seuraavasta

pääsanasta. Yksikön partitiivissa oleva numerolla ilmaistu attribuuitti sitä vastoin vaatii sijapäätteen merkitsemistä, koska lukija muuten odottaa yleistä rakennetyyppeä lukusanan nominatiivi + partitiivi: *kaksi kalaa, kolme metriä* jne. Partitiivin päätteen merkitsemisestä on silloin tällöin huomautettu, mm. Asia-suomen oppaassani (1965 s. 75, 5. painoksesta lähtien s. 90) ja Saarimaan Kie-lenoppaan uusitussa laitoksessa (7. painos s. 111—). Julkisessa sanassa näin merkityt tapaukset lienevät kuitenkin vähemmistönä.

Jo äskeinen esimerkki osoitti, minkä-laista häiriötä voi syntyä, jos pääte jätetään merkitsemättä. Asian valaisemiseksi vielä muutama poiminto:

»Syyttäjä on kuulustellut yli 200 todistajaa.» Sijapäätteen pois jättäminen joutaa lukemaan: kaksisataa todistajaa, mihin liittyy selvä 'loppuun kuulustelemisen' merkitys. Tarkoitettu lukutapa on kuitenkin »kahtasataa todistajaa» ja oikea kirjoitusasu siten *200:aa*.

»Eniten on joutunut kärsimään maan luoteisosassa sijaitseva osavaltio Rajasthan, jossa 7 miljoonaa ihmistä odottaa nälkäkuolema.» Päätteen puute hämää lukijaa. Ensin hän käsittää relatiivilauseen syntaktisesti aivan toisenlai-

seksi, kuin kirjoittaja on tarkoittanut, ja tajuaa lukusanan 7 subjektiksi. Lauseen viimeinen sana ei nominatiivimuotoisena kuitenkaan voi olla objekti (paitsi jos painovirheen vuoksi lopusta puuttuu *a*), joten lukijan on hahmotettava lause uudelleen: *7 miljoonaa* onkin objekti, ja ilmaus on siis luettava *seitsemää miljoonaa*. Kirjoittamalla *7:ää miljoonaa* osoitettai-siin heti tarkoitettu lukutapa.

Sellaisissa tapauksissa kuin »Liitot edustivat yhteensä 312 000 palkansaajaa» ja »Ryhmähenkivakuutus koskee noin 1,2 miljoonaa työntekijää» ei vääri-näköisyyden vaaraa ole eikä oikein luke-minenkaan liene vaikeaa. Johdonmukai-suuden vuoksi olisi partitiivin pääte kuit-tenkin syytä merkitä myös näihin lau-seisiin, siis *312 000:ta palkansaajaa, 1,2:ta miljoonaa työntekijää*.

Erikseen on muistettava sentyyppiset ilmaukset, joissa partitiivimuotoiseksi tar-koitettu numero edeltää esim. %-merkkiä. Kielilautakunnan suosituksen mu-kaan sijapäätte kirjoitetaan merkin jäl-keen, esim. *3 %:a* = kolme prosenttia, vrt. *3 %* = kolme prosenttia (ks. Vir. 1963 s. 199). Vastaavasti sopii menetellä kirjainlyhenteiden yhteydessä: A. juok-see *800 m:ä* lyhyempiä matkoja. Vaaka osoitti *78 kg:aa*.

Paavo Pulkkinen